

הצעת פתרון- בחינת הבגרות בספרות (2 יח"ל)

חורף 2014- שאלון 904441, 005

הצעת פתרון הבחינה באזרחות נכתבה על-ידי רם פרנקל ויעל פיזוב מצוות מורי הספרות בבתי הספר של קידום

הפתרונות המופיעים בהצעת פתרון זו מובאים בתמצות בלבד. יש לפרט ולהרחיב כל אחד מהם בהתאם לדרישות הבחינה.

<פרק ראשון-שירה>

שירת ימי הביניים

שאלה 1:

הים ביני ובינך/ שמואל הנגיד

המשורר מבטא בשיר את כאבו על מות אחיו, אך גם את השלמתו עם אובדן זה. הסבר קביעה זו. בתשובתך הדגם שני אמצעים רטוריים המדגישים תגובות אלה.

תשובה:

שיר זה הוא שיר קינה (שיר אבל) אישי בו נפרד הדובר מאחיו הבכור שהלך לעולמו. קינה זו היא חלק ממחזור קינות, שכתב המשורר לאחר מות אחיו בשנת 1041. דברי המשורר מתאפיינים בפשטותם ולכן הם כה כואבים. בשיר פניה ישירה אל המת ונימת צער עמוק המשתקפת הן בשל הפניות והן בשל מילת הצער "אהה" [אמצעי רטורי – מצלול המחכה צליל אנחת צער לשם הדגשת הכאב].

מבחינת התוכן ניתן לחלק את השיר לשלושה חלקים:

החלק הראשון: הפתיחה- בתים 1-3: השיר נפתח בשתי שאלות רטוריות. המשורר פונה אל אחיו המת ושואל: "האם ים מפריד ביני ובינך, עד אשר לא אוכל להשתטח על קברך?" במילים אחרות: אין דבר שיכול לעצור בעדי מלעלות אל קברך. הוא מוסיף ואומר: "הייתכן שלא ארוץ לקראת קברך בלב חרד", כלומר מתוך התרגשות וסערת רגשות, ולא אשב על יד קברך? בבית השלישי עונה המשורר על שאלות אלו: אכן, אם לא אבוא אליך, אהיה בוגד באחוות האחים שבנינו.

החלק השני: גוף השיר- בתים 4-10: בבתיים אלו ישנו תיאור הביקור בקבר האח תוך הצגת מספר ניגודים המדגישים את ההבדל בין החי למת ובין מה שפעם נהגו האחים לעשות לבין מה שלא יוכלו לעשות עוד (דברים אלו מדגישים גם את הקשר הקרוב שהיה בין שני האחים). לדוגמה: אם אומר לך שלום לא אשמע את תשובתך, לא נצחק יחדיו ולא נראה האחד את פני השני. פרטים אלו הם חשיפה אוטוביוגרפית של מערכת היחסים בין האחים.

גוף השיר מאופיין בריבוי משפטי שלילה, אמצעי רטורי אומנותי שתפקידו לחדד את מצוקת הדובר.

החלק שלישי: סיום- בתים 11-15: חלק זה של השיר פותח בפניה אל האח המת ומלמד אותנו על כך שמדובר באח הבכור. בתים אלו אנו מוצאים השלמה עם מות האח, פרדה וקבלת הדין. המשורר חוזר אל ביתו המרוחק, כיוון שברור לו כי אחיו מת וטמון באדמה. יחד עם זאת מקפיד המשורר לסיים את השיר תוך הדגשה כי הכאב על מות אחיו הבכור יעיק עליו עד יום מותו.

לסיכום, החוויה המתוארת בשיר זה היא אישית. זהו שיר קינה של שמואל הנגיד לנוכח מות אחיו הבכור. יחד עם זאת, המפגש עם המוות הוא נחלת הכלל, זוהי חוויה אנושית אוניברסלית. גם קורא בן זמננו יכול להזדהות ולהתחבר לנושא זה.

*אמצעים רטוריים נוספים: משפטי שלילה המלמדים על מצוקת הדובר העובר תהליך קשה של השלמה עם מות אחיו. ריבוי משפטי השלילה מדגיש את חסרון האח.

שאלה רטורית בתחילת השיר, המלמדת על הקושי שבקבלת מות האח.

ניגודים לרוב המציגים את ההבדל שבין החי למת, כגון: "אם אתן לך שלום ולא אשמע תשובתך. ולא תצא לפגשני ביום בואי..." ועוד.

ריבוי ו' החיבור – דבר המעיד על סערת רגשות.

כאבי רב / שלמה אבן גבירול

תאר את סבלו של הדובר בשיר, והסבר את הסיבות לסבל זה.

בתשובתך התייחס גם לשני אמצעים רטוריים המדגישים את עוצמת הסבל.

תשובה:

השיר שלפנינו הוא שיר חול מסוג תלונה, המציג כיצד מתלונן הדובר על כאב פיזי ונפשי באוזני האל. הדובר בשיר פותח בתיאור סבלו הרב. לדבריו הוא סובל כאב אדיר ממנו אינו יכול לברוח, הוא לכוד בתוכו ("כאבי רב ומכתי אנושה / כורי סר ועצמותי חלושה ואין מברח ואין מנוס לנפשי / ואין מקום תהי לי בו נפישה").

הדובר מפרט, כי ישנן שלוש סיבות לסבלות ("שלושה אוספו עלי לכלות שאר גופי ורוחי הענושה"): ראשית, "גדול עוון" – כלומר, הדובר חושב כי חטא זה מה שגורם לסבל שלו. ייתכן שהדובר מתייחס לחטא ספציפי שחטא, אך סביר יותר להניח שבבסיס הרעיון עומדת האמונה היהודית, המניחה שהסבל הוא בהכרח תוצר של חטא גם אם החוטא אינו מודע לחטאיו. לרעיון זה מתקשר הביטוי בו משתמש הדובר "נפשי הענושה" – כלומר הנפש שהענישו אותה. שנית, "רוב מכאוב" – הכוונה כאן ככל הנראה לסבל הפיסי שהוזכר בבית הראשון ושמבקש לביוגרפיה של המשורר שהיה יתום, חולה ובודד. שלישית הנו ה"פירוד". זוהי הבדידות או הפרידה, כלומר היעדר חברות. בתקופה בה נכתב השיר, לחברות היה ערך רב. על כן בדידות גורמת סבל רב לא פחות מכאב פיזי. גם כאן ניתן לראות יסוד ביוגרפי לפיו בשל האופי הקשה, גאוניותו של המשורר ומחלתו, הוא היה מנוודה ובודד.

עוצמת הסבל מודגשת באמצעות האנפורה. בבית השני ישנה חזרה על המלה "אין": "ואין מברח ואין מנוס לנפשי ואין מקום תהי לי בו נפישה...". האנפורה מדגישה את ייאושו של הדובר המצהיר כי אין מקום אליו יוכל לברוח מפני הסבל והכאב המקיף אותו מכל מקום.

אמצעי רטורי נוסף אשר מדגיש את גודל סבלו של הדובר הינן השאלות הרטוריות. בבית הרביעי הדובר שואל: "גדל עון ורב מכאוב ופרוד ומי יוכל עמוד לפני שלושה?" באמצעות שאלה זו הוא למעשה אומר כי החטא והכאב רב כל כך, שלא ניתן לעמוד בפני השלושה (החטא, הכאב והבדידות). בבית החמישי שואל הדובר שוב באופן רטורי: "הים אני ואם תנין, אלוהי, וכי ברזל עצמי או נחושה?". באמצעות שאלה רטורית זו מדגיש הדובר, כי הוא אינו ים ואף לא תנין ועצמותיו אינן מברזל או נחושת ועל כן אינו יכול לעמוד בפני הכאב הרב. מן הראוי להוסיף, כי שאלה זו הינה למעשה שיבוץ מתוך דברי איוב לה'. השיבוץ מאיוב מדגיש, כי אף הדובר סובל סבל גדול כמו איוב ואף הדובר מתלונן על הקשיים, אך יחד עם זאת אינו מפקפק בגדולת האל. ההערכה של הדובר את האל באה לידי ביטוי לא רק בעצם הבחירה לצטט מאיוב (אשר למרות הסבל שסבל ללא סיבה, המשיך להאמין באמונה שלמה באל), אלא גם באופן בו הדובר פונה אל האל: "אלוהי" ובסיום השיר, בו הוא מבקש מהדובר להיות עבד ה' לנצח ("ואהיה לך לעולמים לעבד ולא אשאל עדי נצח חפישה").

שאלה 4:

"על השחיטה": בשיר זה המשורר מגיב על פרעות קישינב בעוצמה רגשית עזה.

הסבר קביעה זו. בסס את דבריך על שניים מן האמצעים הרטוריים המעצבים את התגובה הרגשית של המשורר.

תשובה:

האירוע ההיסטורי ששימש רקע לכתיבת השיר:

"על השחיטה" נכתב בשנת 1903 לאחר פרעות קישינב ברוסיה. פוגרום זה היה שיא של תהליך הסתה אנטישמי, שעודד על-ידי גורמים בשלטון הצאר ברוסיה. חיים נחמן ביאליק נשלח מטעם הקונגרס הציוני לקישינב בשליחות עיתונאית שמטרתה לסקר, לאסוף עדויות מהניצולים ולפרסם רבים את דבר הפרעות.

המשורר מבקש לעורר אצל הקורא תחושת זעזוע מאירוע הפוגרום בעזרת דרכי העיצוב הבאות:

- המילים שבהן משתמש הדובר הן מילים מתחום השחיטה: "תליין", "שחט", "ערפני", "קרדום", "גרדום", "דם". מילים אלה מדגישות את הרצח הנורא שנעשה. שחיטה היא מושג הנאמר על בעלי חיים. השימוש במילה זו מדגיש את אכזריות הרוצחים שלא התייחסו אל היהודים כאל בני אדם, אלא כבעלי חיים שאפשר לשחוט אותם.
- מוטיב הדם- החזרה על מוטיב הדם יוצרת הדגשה בשיר. נראה שאי-אפשר להתחמק מן הדם והוא שב ומופיע בשיר שוב ושוב, מטריד את הקורא. הדם הופך בשיר לסמל, מדבר קונקרטי ומוחשי הוא הופך לרעיון מופשט של עוול מוסרי וכתם מוסרי. בשיר, דמם של הנרצחים, הדבוק לכתונת הרוצחים, אינו דם "רגיל" שניתן לכבסו ולנקותו. זהו דם-כתם מוסרי-חטא שלעד ילווה את הרוצח "ולא ימח לנצח, לנצח".
- אלוזיה שהשימוש בה אירוני- יש בשיר אלוזיה (ארמז) לביטוי התלמודי: "ייקוב הדין את ההר". במקור התלמודי המשמעות החיובית היא שהדין (צדק) יעבור כל מכשול ואפילו ינקב הר. באופן אירוני ומתריס מנוסח בשיר ניגודו של הרעיון החיובי בתלמוד: החזק הוא לא הצדק אלא הרשע והעוול המוסרי. לא הצדק והדין ייקב את ההר, אלא הדם ייקב את התהום. בניגוד לדין יש "דם". בניגוד למקום גבוה-הר, יש ירידה מטה אל התהום. ירידה זו מבטאת גם ירידה מוסרית. הניגוד האירוני מעצים ומדגיש את הזעזוע מהפוגרום ואת ההרגשה שאין צדק בעולם אלא רק רשע. אין אלוהים אלא רק תליין.

שאלה 6:

שני יסודות/ זלדה: כיצד כל "יסוד" תופס את עצמו, וכיצד הוא תופס את "היסוד" האחר?

מהי לדעתך עמדת המשוררת בעימות בין שני היסודות? נמק את דבריך.

תשובה:

השיר מציג שתי גישות שונות לחיים. הלהבה והברוש, שני היסודות המוצגים בשיר, מהווים מטאפורה לסוגים שונים של אנשים. כל סוג אנושי כזה (סוג הלהבה או סוג הברוש) רואה את העולם בדרך שונה.

א. הברוש מייצג את הטיפוס המופנם, הוא שתקן. לעומתו, הלהבה מייצגת את הטיפוס המדבר בסערת רגשות.

ב. הברוש מייצג את הטיפוס האדיש, הנינוח והשליו. לעומתו, הלהבה היא מטאפורה לטיפוס הסוער.

ג. הברוש הוא עץ הנטוע במקום אחד, לפיכך הוא מייצג את טיפוס האופי היציב (ואולי – קודר). לעומתו, הלהבה משתלחת, להבותיה נעות עם הרוח, לפיכך היא מייצגת טיפוס סוער ותזזיתי (הטיפוס ה"זורם" מלא החיים).

ד. הברוש נטוע בקרקע, על כן הוא מייצג באופן מטאפורי את הטיפוס ה"ארצי". לעומתו, הלהבה שואפת מעלה (בשיר היא מאופיינת ב"טירוף", "חירות", "רוחניות" ו"דמיון"). החיים הארציים על-פי השקפת עולמה הינם נוראיים. אלו חיים שניתן לשרוד בהם רק אם מצויידיים במעט טירוף ופריצת מסגרות. למעשה, גם בברוש יש דימיון ורוחניות. יש לשים לב לתיאור הרהורי הברוש בשיר: "הוא יודע שיש בו טרוף... חרות... דמיון... רוחניות".

ה. הברוש מתואר כ"עוטה גאון", בעוד הלהבה שורפת כל מה שנקרה בדרכה בחמת זעם. היא בוערת, סוערת וקשה מאוד לעצור אותה. ניכר הדבר בדבריה בשיר: "לו יכולתי הייתי שורפת את הממסד".

קיימת האנשה של הברוש והלהבה. הם מתוארים כמנהלים דיאלוג ביניהם. הלהבה מדברת ואילו הברוש מקשיב, ומגיב לדבריה בלב. ניתן לראות כי בין היסודות מתקיימת אנלוגיה על דרך הניגוד - בעוד שהלהבה מנסה בהתלהבות לשכנע את הברוש כי השקפת עולמה היא הנכונה, הברוש, השקול והרגוע, עונה רק בלב. לכאורה ניתן לומר כי מתקיימים בהם הבדלים מהותיים, אולם למעשה יש בין השניים הרבה מן המשותף - מעבר לעובדה ששניהם יסודות בטבע בעלי צורה דומה, בשניהם מתקיימים הטיירוף, הרוחניות, הדימיון והחירות. העובדה שבשניהם מתקיימות תכונות אלו מודגשת באמצעות האנפורה אשר מופיע בדברי שניהם. הלהבה שואלת באופן רטורי: "איך אפשר לעבור את החיים הנוראיים האלה בלי שמץ של טירוף, בלי שמץ של רוחניות, בלי שמץ של דימיון, בלי שמץ של חירות" ואילו על הברוש נאמר כי "הוא יודע שיש בו טירוף, שיש בו חירות, שיש בו דימיון, שיש בו רוחניות", כלומר בשניהם יש את כל התכונות המוזכרות. מן הראוי להוסיף כי הטיירוף הינו הדבר הראשון ברשימת התכונות של שניהם. ייתכן כי שניהם רואים בטיירוף תכונה חשובה, היא התכונה ההופכת את האדם לייחודי ונבדל מן השאר.

נראה שעמדת המשוררת היא שלא נראה שיכולה להיות הבנה בין שני היסודות, ובנוסף אין איזון בין דבריהם. הלהבה מדברת ואילו הברוש שותק. כך לא יכולה להיווצר הבנה בינם, משום שללא

תקשורת לא יוכלו למצוא מכנה משותף. אין איזון גם בדומיננטיות ששני היסודות תופסים בשיר. רוב השיר נסב על הלהבה, היא כמעט ולא משאירה מקום לברוש. שום זוגיות טובה או קשר טוב לא יכולים להיבנות במקום בו אין כבוד כלפי הצד השני ואין נותנים לו את המרחב הראוי להתבטא ולחיות.

במהלך המונולוג הארוך שלה, המוטח בברוש, הלהבה אפילו מקללת את הברוש: "ואת התלות הארורה שלך". לא רק שאין הבנה בינם, אלא שהקללה מעידה על זלזול והסתייגות של הלהבה מהברוש.

האנאפורה "בלי" מדגישה את השלילה שרואה הלהבה בברוש: "בלי שמץ של טרוף / בלי שמץ של רחניות / בלי שמץ של דמיון / בלי שמץ של חרות". משלילה כזו לא יכולה לצמוח הבנה.

בסיום השיר מתוארות מחשבות הברוש "אך השלהבת לא תבין / השלהבת לא תאמין". במקום בו צד אחד מגלה חוסר אמונה כלפי הצד השני לא יכולה לצמוח הבנה. ודאי שלא יכול לצמוח קשר תקין וחיובי.

מערכת היחסים בין שני היסודות, הלהבה והברוש, עשויה להיות מטאפורה לדברים שונים: לשני יסודות המתקיימים באדם, לשתי דרכים לחיות את החיים, לתפיסת עולמם של הצעירים אל מול תפיסת עולמם של המבוגרים. מערכת היחסים בין הלהבה לברוש יכולה אף להיות מטאפורה ליחסים בין גבר ואישה.

שאלה 14:

סיפורי עגנון

מעשיהן של דמויות, דבריהן, מחשבותיהן, רגשותיהן, תיאורי סביבה ונוף, סמלים ומוטיבים, הם דרכים לאפיון דמויות בסיפורים קצרים רבים. הסבר והדגם שתיים מדרכי אפיון אלה, על פי סיפור קצר מאת עגנון שלמדת.

תשובה: האדונית והרוכל

- מוטיב העין (ראייה, הסתכלות ומבט) חוזר רבות. "ראה בית עומד יחידי", "אמר לה הביטי וראי", "ראתה סכין של ציידים", "הביטה בו בעין זעומה", "נסתכלה בגרונו ועיניה הכחולות הבהיקו כלהב של סכין חדשה". חזרת המוטיב מדגישה דווקא את עיוורונו המטאפורי של הרוכל. הוא רואה דברים מפחידים (הלני מולקת ראש עוף, עיניה מבהיקות כסכין וכו'), אך הוא עיוור לסכנה. זהו סיפור אלגורי, המתאר את העם היהודי בגולה כ"עיוור" לסכנות ולתופעות האנטישמיות שהוא רואה סביבו.
- יער – מרחב פראי, רחוק מחברת אדם. העובדה שהרוכל דווקא נמשך ליער היא אמצעי אפיון עקיף לדמותו, כנמשך להרפתקה ולמסתורי. הרי הציפייה מרוכל היא שדווקא יעבור בתוך יישוב, שם יש לו אפשרויות רבות למכור סחורתו.
המיקום של היער, כבחירה של הרוכל ביום חורף גשום, היא אמצעי אפיון של הרוכל כאדם הנמשך למסתורין ולסכנה. זהו רמז מטרים להימשכותו לזרותה של האדונית ולביתה המסתורי.
מיקום בית האדונית בלב היער ממחיש עד כמה היא מתרחקת מהחברה, מתבודדת, מסתורית, מאימת.
- הזמן – חורף. זו הסיבה שבגללה הרוכל נשאר בבית האדונית. הוא זקוק לקורת גג. החורף, הגשם והסערה יוצרים אווירה של אימה ופחד ומגבירים את רושם הסכנה והמסתורין בבית האדונית. תיאור החורף והביצה הם אלגוריים לתיאור אירופה כמקום מסוכן וטובעני ליהודים.

"איש זקן מאוד עם כנפיים עצומות"

שאלה:

דמותו של האיש הזקן עם הכנפיים העצומות והתגובות של אנשי הכפר כלפיו מתוארות באירוניה. על פי הסיפור, הדגם קביעה זו, והסבר את תרומתה של האירוניה למשמעות היצירה.

תשובה:

דמותו של הזקן המכונף הינה למעשה רמיזה / אלוזיה לטקסטים יהודיים ונוצרים, בהם מתוארים מלאכים מושלמים, שליחי האל אשר באים לבשר דבר מה (המלאכים המבשרים לשרה, המלאך גבריאל המבשר למריה על הריונה ועוד). עם זאת, בניגוד לטקסטים הדתיים, שם מתוארים המלאכים כאנשים נשגבים, בעלי עוצמה, אשר מגיעים ארצה על מנת לבשר דבר מה, המלאך ביצירה שלפנינו אינו נשגב, כי אם גרוטסקי (מגוחך) ונלעג. זהו אדם זקן, נטול שיניים, לראשו מספר שערות. הוא אינו מבשר דבר, אלא מדבר בשפה לא ברורה ושר שירים לא מוכרים. הנסים שמייחסים לו הם מצחיקים, דבר אשר מדגיש את הגיחוך שבאמונה כי הם בכלל מיוחסים לו. כלומר, ניתן לומר כי קיים פער בין האופן בו מוצגים מלאכים ביהדות ובנצרות לבין אופן הצגת הזקן המכונף ביצירה. פער זה יוצר למעשה אירוניה ולגלוג לא רק על היצור, אלא ובעיקר על בני האדם, אשר בכוח ולמרות ההבדל בין הדמויות (בין המלאך ביצירה לבין המלאך במקורות הדתיים) מנסים "להלביש" הסברים לא סבירים הן על זהותו והן על סיבת הופעתו. זוהי למעשה מטרת היצירה – לבקר את הטבע האנושי על התנהגותו זו.

אף תגובות אנשי הכפר אל אותו יצור מכונף מתוארות על ידי המספר באירוניה. כך לדוגמא, המספר מפרט כי פלאיו אליסנדה החליטו "**נדיבים ורחבי לב**" להניח את המלאך על רפסודה, לתת לו מים מתוקים ומצרכי מזון לשלושה ימים ולנטושו במרומי הים. המילים "נדיבים ורחבי לב" נאמרות באירוניה, שכן אילולי היו רחבי לב, לא היו מתייחסים כך לזקן האומלל. בני הזוג אומנם משאירים אותו בביתם, אך זאת רק בגלל הרווח הכלכלי. טמונה כאן ביקורת נוקבת כלפי האטימות והאכזריות של בני הזוג. בהמשך נאמר על בני הזוג שהם התעלמו מנושא הכנפיים "**והסיקו ברוב הגיון**" שהוא ניצול של ספינה שטבעה. המלים "ברוב הגיון" נאמרות באירוניה, שכן המספר מציין במפורש שמסקנה "הגיונית" זו מבוססת על התעלמות מהפרט העיקרי – הכנפיים – המבדיל את האיש הזקן משאר בני-האדם בעולם, דבר המדגיש את טיפשותם של פלאיו וליסנדה בפרט ואת הביקורת של הסופר כנגד בני האדם בכלל, אשר נוטים להתעלם מדברים, אותם הם אינם מסוגלים להבין.

בנוסף, בני הכפר, אשר מתעללים באותו יצור מכונף חסר אונים מכונים על ידי המספר כ"**נשמות צדקניות**". דבר אשר מדגיש את הרוע והאכזריות של בני הכפר. אף בעלי המום, אשר היו אמורים להזדהות עם היצור, תולשים את נוצותיו בתקווה למצוא בהן סגולות. המספר אומר שהניסים חשפו "**אי סדר רוחני**" - ראייתו של העיור אומנם לא שבה אליו, אך הוא צימח שלוש שיניים. המשותק אומנם לא הצליח ללכת, אך זכה בפייס ואילו המצורע- חמניות פרחו מתוך פצעיו. יש כאן אירוניה כלפי אותם בני האדם המייחסים למלאך ניסים ונפלאות שאינם קשורים בו. אותם בני האדם מחפשים דבר להיתלות בו.

בהמשך המספר אומר כי כאשר באו אנשים "**פחות קלי דעת**" הם העלו השערות שונות באשר מה לעשות עם השבוי – למנותו לראש העיר, גנראל, חיית הרבעה. לפיכך, המילים "פחות קלי דעת" הינן

אירוניות, שכן מדובר באנשים טיפשים באותה מידה, שכן הם מאדירים את היצור מבלי שעמדו על קנקנו.

אף הכנסייה מוצגת באירוניה. כך לדוגמא, האב גונסגה מזהיר את הציבור מפני נזקיו של האיש המכונף. הוא אומר כי "לשטן מנהג רע להשתמש בלהטוטים של קרנבל כדי לבלבל את קלי הדעת". הדבר אירוני, שכן ברור שמי משתמש בלהטוטים, איננו האיש המכונף (עליו נאמר שהוא היחיד שלא לקח חלק באירוע החגיגה סביבו), כי אם הכנסייה, אשר מרבה לספר אגדות וסיפורים על מנת להפחיד את הכפריים וכך לקרב אותם אל הכנסייה. דוגמא נוספת לאופן הנלעג בו מוצגת הכנסייה מופיעה כאשר האב גונסגה קובע כי היצור לא יכול מלאך כי אינו מדבר את שפת האל, שהיא לטינית... יתרה מכך, הוא אינו יכול להסתמך על הניסיון שלו ומצפה להנחיות של ראשי הכנסייה שבין היתר מציעים את הניסוי המגוחך של הרקדת המלאך על חודה של מחט. ועוד, האב גונסגה מתקשה לראות את ההקבלה הרוחנית בין אותו איש מכונף לבין ישו המשליך עצמו לחסדי העולם.

למעשה באמצעות הכנסת יסוד זר, מלאך זקן, לתוך השגרה של בני הכפר, מצליח הסופר לשים ללעג ולבקר את בני הכפר. (זהו אמצעי סאטירי). כאשר הכפר הוא למעשה מיקרוקוסמוס של החברה האנושית. מכאן שהוא צוחק לא רק על בני הכפר העניים והטיפשים, כי אם גם על האנושות כולה ועל יחסה אל הזר, האחר ואולי גם אל הזקן. למעשה אפשר לומר כי מדובר באלגוריה לחברה האנושית בכלל.

שאלה 17:

טרגדיות של סופוקלס – אנטיגונה

תאר את סיום העלילה של הטרגדיה מאת סופוקלס שלמדת והסבר כיצד מאיר סיום זה את משמעות הטרגדיה.

- יש להתייחס להופעת הנביא טרסיאס והדיאלוג בינו לבין קריאון. זהו השיא של הקונפליקט בין הדת והמדינה. קראון נחשף כחצוף ועז מצח מול מבוגר גדול ממנו.
- מוטיב העיוורון: טרסיאס הוא עיוור, אך למרות מומו הוא מבין את הדברים הרבה יותר טוב מקראון הרואה. אנו למדים שלא הראייה הפיזית היא המשמעותית, כי אם זו הפנימית – הרוחנית, כלומר הבנה.
- קרבנו של טרסיאס לא התקבל – בעלי חיים אכלו מנבלת פולינקס ופיזרו חלקים מגופתו ברחבי העיר, ובכלל זה טימאו את המזבחות.
- טרסיאס פונה אל קריאון להתגמש ולשנות החלטתו ומזהירו מפני חטא הגאווה.
- קריאון זועם למשמע הנביא. הוא חוטא בהיבריס ואומר שאף אם ישלח האל זאוס נשרים לקחת נתח-נתח מגופת המת ולהעלותה אל כיסאו של זאוס, הוא לא יסכים לקבורה, ומאשים את טרסיאס ואת כל הנביאים בקבלת שוחד. קריאון מביע לעג לעוורונו של הנביא: "וכי השוחד פוקח גם עיני עיוורים?".
- טרסיאס מקלל את קריאון בנבואה קשה שבקרוב "תשלם בן תחת בן, מת תחת מת". הנביא מזכיר את אנטיגונה ושם דגש על הענשתה על לא עוול בכפה. זו הפעם הראשונה שמישהו מצדיק בפומבי את אנטיגונה.
- דברי הנביא מכים בהלם את השומעים וראש המקהלה מזכיר לקריאון שעד כה התגשמו דברי הנביא תמיד. כאן מתרחש **המפנה**. קריאון מבין ששגה. לראשונה אינו עם היבריס וללא תחושת צדק. מעורער הוא שואל את עצת ראש המקהלה: "מה אעשה?".
- ראש המקהלה שעד כה שתק, לוקח בידיו את הפיקוד ומצווה על קראון לעשות שני דברים. הדבר הראשון – "לך שחרר את אנטיגונה מקברה". הדבר השני – "הבא את פולינקס למנוחות".
- אקסודוס – סוף דבר: שליח מבשר על אסון ומתאר בפני הצופים ואורידידיקה (אשת קריאון) שקריאון שגה משגה גורלי. זהו משגה שנובע מחוסר ידיעה ויש לו תוצאה בלתי הפיכה. המשגה הגורלי של קריאון שלא פעל במדויק על פי סדר העצות של ראש המקהלה. הוא תחילה קבר את פולינקס, מחוסר ידע שבזמן זה אנטיגונה תתאבד. לכשהגיע למערה בה הוחזקה אנטיגונה, מצא את בנו מחבק גופתה. הימון בז לאביו מאיים עליו בחרב ובסופו של דבר מתאבד לנגד עיני אביו.
- לאחר שאוריד יקה המלכה הבינה שבנה מת, היא נכנסת לארמון בשתיקה מבשרת רעות.
- בסיום המחזה קריאון מודה בכל שגיאותיו ומכנה עצמו רוצח. המקהלה אינה מרחמת עליו. היא פוגעת בו באומרה שהמלך איחר לראות את האמת שהיתה לנגד עיניו כל הזמן.
- שליח מספר למלך שאשתו אורידיקה שלחה יד בנפשה. קראון עומד אומלל, שבור והרוס. הוא מתחנן שהמוות ייקחנו.
- סיום זה מאיר את משמעות הטרגדיה. הטרגדיה היא מחזה שהוצג כחלק מפולחן דתי לאל דיוניסוס. תפקיד הטרגדיה לחנך את הקהל שאמור ללמוד מהמחזה על החיים, על שליטת האלים בגורל ועל אפסיותו של האדם. הקהל מזהר מלחטוא בגאווה כקריאון ואנטיגונה שסופם רע ונמחר. המחזה הראה שיהירותו של קריאון וההיבריס שלו "עיוורו" אותו מלשמוע לעצות הסובבים אותו. את עיוורונו המטאפורי של קריאון הדגישה דמותו של הנביא העיוור (פיסית) טרסיאס. המקהלה מסיימת באישור מחדש של הערכים: יש לנהוג בחוכמה ולירוא את האלים. כל מי שחוטא בהיבריס (מילים גבוהות) יענש (מכות גדולות).

<פרק רביעי – רומאן ונובלה>

שאלה 26:

רומאן מתורגם: יצירות ספרות רבות עוסקות בשאלות מוסר או ערכים.

הצג שאלה אחת כזאת הבאה לידי ביטוי ברומאן המתורגם שלמדת והסבר אותה. האם ביצירה יש הכרעה בנוגע לשאלה זו? הסבר והדגם את דבריך.

תשובה:

היצירה "התפסן בשדה השיפון" מאת דוד ג'רום סלינג'ר מתארת "מסע חניכה" בן שלושה ימים שעובר נער בשם הולדן קופילד בנוי יורק. הולדן, הדמות הראשית והמספר, מתמודד עם שאלה מוסרית היא שאלת המעבר מעולם הילדות, אותו הוא רואה כטהור ומושלם, אל עולם המבוגרים שנראה בעיניו כמזויף ומסואב.

במהלך היצירה נחשף הקורא להערצתו של הולדן את עולם הילדות. כך לדוגמא, רוב הדברים שהולדן אוהב קשורים לעולם הילדות (הסיפור על דג הזהב, שימת הלב לילדים מסביבו ורצונו לעזור להם). אף כאשר פיבי שואלת את הולדן באשר לדברים שהוא אוהב, הוא מציין שהוא אוהב את אלי (אחיו שנפטר) וחושב על הנזירות ועל ג'יימס (כל אלה הצליחו למעשה להקפיא את הזמן מלכת ולהישאר בעולם הילדות). בסופו של דבר הוא אומר, שהוא אוהב להיות איתה - עם פיבי.

במקביל, הולדן מבקר את עולם המבוגרים, אשר נתפס בעיניו כמזויף, מלוכלך וחומרי. זו הסיבה שהוא מרבה לחזור על המילה "באמת". בניגוד לחברה שסביבו, הוא אינו חולם להגשים את "החלום האמריקני" (מימוש חומרי, הכולל בית בפרוורים, רכב נוצץ וכו') ורוצה לחיות חיים פשוטים בחווה במערב, תוך העמדת פני חרש-אילם, על מנת לא לבצע שיחות נבובות וצבועות. בנוסף, הוא מבקר את הקולנוע והתיאטרון, אשר לדבריו עושים סילוף ועיוות של המציאות.

הולדן מבקר את חוסר הרגישות וההקשבה המאפיינים את החברה ואת עולם המבוגרים. כך לדוגמא, מרגיז אותו שאנשים לא שמים לב לפרטים (כועס כאשר מבחין בהורים, שאינם שמים לב לילדם, הצועד אחריהם וכמעט שנדרס. שונא את סטארד לאטר על כך שאינו מתעניין בפרטי אישיותה של ג'יין). חוסר ההקשבה של החברה מתבטא בצורה חריפה במהלך היצירה, כאשר הולדן מחפש אוזן קשבת, אך ללא הצלחה. האדם היחיד שמקשיב לו הוא אחותו פיבי.

בניגוד לחברה ולמה שמקובל, הולדן אכן מקשיב לזולת ואכפת לו ממנו. כך לדוגמא, במפגש עם הנזירות, מנסה לאמץ את נקודת מבטן להימנע מלומר דברים, שיכולים לגרום להן אי נוחות (מתבייש בשיחה אודות המחזה רומיאו ויוליה). אף במהלך המפגש עם סאני, הוא מקפיד על לבוש ומנסה ליצור שיחה אודות קורות חייה. גם כלפי אקלי, הוא מתייחס בכבוד ומזמין אותו לסרט, היות והוא דחוי בפנימייה.

שאלת המעבר בין עולם הילדות לעולם המבוגרים מתבטאת בשאלת הברווזים, ששואל הולדן לאורך היצירה. הולדן שואל לאן מסתלקים הברווזים כאשר הברכה בסנטרל פארק קופאת? האם מישוהו בא לקחת אותם, או שמא הם עפים למקום אחר בכוחות עצמם? שאלה זו הופכת למוטיב ומייצגת למעשה שאלה אחרת באשר לגורלו של הולדן - מה יקרה לו כאשר "בריכת ילדותו" תקפא ויגיע הזמן לעבור אל "בריכת הבגרות", מערכיה הוא סולד. האם יצליח לבצע מעבר זה בכוחות עצמו.

בסיום היצירה, שאלה זו מקבלת תשובה. המעבר של הולדן אל עולם המבוגרים בלתי נמנע. הוא לא יהיה "התפסן בשדה השיפון" (שימנע את נפילת הילדים אל עולם המבוגרים). הולדן מבין שעליו להתבגר. עם זאת, הוא לא מצליח לבצע את המעבר בכוחות עצמו ונזקק לעזרה – הוא מאושפז בבית הבראה. הולדן בסופו של דבר מבין כי עליו לוותר על עולם הילדות וערכיו ולקבל על עצמו את הערכים של עולם המבוגרים המסואב, הצבוע, החומרי והחסר רגישות.

מן הראוי להוסיף, כי היצירה למעשה מציגה מצב אבסורד. לפיו, אדם, דוגמת הולדן, שהוא מוסרי, טוב לב, קשוב ואכפתי אינו מוצא את מקומו בעולם. אדם מסוג זה זקוק "לשיפוץ" בבית הבראה, על מנת שיקבל על עצמו את הערכים הלוקים של החברה שסביבו. בהקשר זה ניתן להוסיף את האנלוגיה על דרך הניגוד בין הולדן לבין שותפיו לפנימייה, רוברט אקלי וסטארד לאטר. השותפים אומנם שונים חיצונית, אך דומים מבחינה פנימית. שניהם אנוכיים ומנצלים את הזולת (אקלי לוקח מאחרים דברים ואילו סטארד לאטר מנצל את הולדן ואת ג'יין). עם זאת, למרות ששניהם אינם בעלי ערכים גבוהים במיוחד, הם מקפידים על החוקים הרשמיים של בית הספר ועל כן אינם מסולקים ממנו (אקלי אינו נותן להולדן לישון במיטתו וסטארד לאטר גוער בהולדן על כך שהוא מעשן בחדר ועל כך שלא כתב את החיבור עבורו לפי הנושא שנדרש). כלומר שניהם יודעים כיצד לשרוד בתוך המערכת וכיצד לציית לחוקים שהמערכת רוצה שתציית להם. הם עומדים בניגוד מוחלט להולדן, שאומנם מציית לחוקים מוסריים (רגיש, מתחשב וטוב לב לסובבים אותו), אולם מסולק מבית הספר היות ולא עומד בחוקים שמציבה המערכת. אנלוגיה זו למעשה טומנת בחובה את הביקורת כנגד המוסר הלקוי של החברה המוצגת ביצירה.

כאמור, בסיום היצירה הולדן מוותר על ערכי עולם הילדות הטהורים ומוכן לעבור תיקון על מנת שיתאים לעולם המבוגרים וערכיו המעוותים.

תאר את התפתחות היחסים בין שתי דמויות ברומאן שלמדת, והסבר כיצד יחסים אלה בונים את משמעות היצירה.

תשובה: "סיפור פשוט"

בתשובה זו ניתן להתייחס אל יחסי הירשל ובלומה וגם אל יחסי הירשל ומינה.

הירשל ובלומה

א] המפגש הראשון בבוקר יומה הראשון של בלומה בבית הורביץ. הירשל מחמיא לבלומה על העוגות הנאות שהביאה איתה. העוגות הן מטונימיה לבלומה. החמאה לעוגות באופן מטונימי מתפרשת כחמאה לבלומה עצמה. הירשל מסתכל על בלומה ב"עיניים טובות".

ב] הירשל מגן על כבודה של בלומה בפני אמו צירל. כביכול לוחש באוזנה אך מגביר קולו: "מודה את אמא שעוגות אלו [של בלומה] טעימות".

ג] יש להתייחס לסיבות שונות שגרמו להירשל להתאהב בבלומה.

* בסוף פרק א' מאופיין הירשל באפיון ישיר שאצלו "הכל בא במכאוב". יתכן ומתוך כאב נפשו שלו התאהב בבלומה היתומה הענייה שנפשה פצועה וכאובה גם היא.

* הירשל שאמו מעולם לא פינקה אותו ומעולם לא שרה לו שירי ערש, הוא מי שמחפש דמות אם. יתכן ובראותו את בלומה המכינה ארוחות ועוסקת במשק הבית, הוא מתבלבל לדמות לה תכונות "אימהיות".

* הירשל בן יחיד לאמו ולאביו. הוא בודד. בבלומה הבודדה מצא "נפש תאומה".

* בלומה יפה מאוד והירשל מדמה אותה ל"שושנת העמקים" [אלוזיה מ"שיר השירים"]

* משיכה טבעית: גם בין אביו של הירשל ואמה של בלומה היה קשר ואף עמדו להינשא.

* חכמתה של בלומה מושכת את לבו של הירשל המשוחח איתה על ספרים שקרא.

ד] יש להתייחס אל שני הביקורים של הירשל בחדרה של בלומה. יש לתאר את חוסר התקשורת ביניהם. הירשל מגמגם ורועד. הירשל ילדותי ואינו יודע כיצד לממש את גבריותו. בלומה, בעלת יצר הישרדות ועוזבת חדרה. היא יודעת שאם יתפתח קשר בינה לבין הירשל, אמו צירל תוציאה מהבית.

בסוף הביקור השני של הירשל בחדרה של בלומה הוא נשכב על מיטתה. כשבלומה חדלה "לבלום" רגשותיה וחזרה אליו ללטף שערו הוא נבהל וברח. הירשל מחמיץ בכך את ההזדמנות שהייתה לו להיות מאושר ולממש אהבתו לבלומה.

הירשל יזכר באפיזודה זו מאוחר יותר, כשבלומה תסגור בפניו את שער גן ביתה.

ה] מעניין שרחשי ליבה של בלומה אינם נחשפים בהרחבה ברומאן. ניתן להתייחס למדרש שמה "בלומה" כמי שבולמת רגשותיה. בלומה מבינה שאמו של הירשל, צירל, זוממת לשדך להירשל את מינה צימליך העשירה. בלומה מחליטה לעזוב את בית הורביץ מתוך שמירה על כבודה העצמי שלא לשרת את הירשל וזוגתו החדשה.

שעה שהבן מתאהב בבלומה, חושבת צירל: "לא נשטתה בני שייתן עיניו בעניה זו... עכשיו הוא משחק עם בלומה, כשיגיע לפרקו ישא אשה ההוגנת לו".

ו] בשלב זה צירל חושפת בפני הירשל את תכניתה לשדכו למינה צימליך בשל עושרה. במהלך השיחה במרתף הבית [מקום סמלי לדברים חשוכים לא מוסריים של צירל] היא כביכול מחמיאה לבלומה, אך למעשה מפגינה כלפיה יחס כאל סחורה: "אין הרבה בלומה בשוק". צירל אומרת להירשל שבלומה לא תחצוץ בינו לבין מזלו. שתיקתו של הירשל במהלך השיחה מעידה על ילדותיות וכניעות. הוא לא נלחם על אהבתו לבלומה.

ז] בלומה עוזבת את בית הורביץ ועוברת לבית עקביא ותרצה מזל. "הרוצה לראות את בלומה, יסתכל בלבו של הירשל"

ח] בעת שמשדכים להירשל את מינה, הירשל רוצה לברוח מהשדוך. בעת נישואיו הוא חושב על גירושין ומהרהר במנהג גירושין של כת הודית.

ט] טיוליו של הירשל לאחר נישואיו נושאים אותו אל בית עקביא מזל, שם חיה בלומה.

י] יש לתאר צומת מרכזי ביצירה כשהירשל עומד בגשם מול בית בלומה ומחכה שתצא. יש לעסוק במוטיב "השער הנעול" כאלוזיה ל"שיר השירים" שם שער הגן הנעול הוא מטאפורה לאהבה בלתי ממומשת ומחסום בין גבר ואשה.

יש להתייחס לכך שבלומה לא מזהה את הירשל: "ראתה אדם אחד עומד שם" בעוד הירשל רואה אותה באופן אובססיבי גם היכן שאינה נמצאת [הוא מדמיין שהנר בחלון הוא נר חדרה, בעוד שהמספר מבהיר שזהו נר חדר עבודתו של עקביא מזל].

יש להתייחס אל שני הזכרונות של הירשל העולים מייד לאחר שבלומה סגרה את השער בפניו: זכרון ידה המלטפת בביקורו השני בחדרה וזכרון הנר שכבה בחתונתו ומנהג הגירושין של הכת הודית. יש להסביר את משמעות הזכרון:

היד המלטפת – הירשל מפנים שהייתה לו הזדמנות לממש אהבה ולזכות בלב בלומה, אך החמיץ אותה כשברח מחדרה של בלומה כשליטפה אותו.

הנר שכבה ומנהג הגירושין – באופן מטאפורי אושרו של הירשל "כבה". הירשל מפנים שסגירת השער היא מטאפורה ל"גירושין" בינו ובין בלומה.

יא] הירשל משתגע. ביום פרוץ השגעון כשהוא ביער הוא מגעגע "גע גע גע". יש כאן מצלול המתקשר לגעגועי הירשל לבלומה. כשמוצאים אותו בערב ביער ומביאים אותו לביתו, הוא מסתכל על אשתו מינה וקורא לה "בלומה". היא מתעלפת.

יב] בסוף היצירה הירשל שב לביתו לאחר טיפול נפשי אצל ד"ר לנגזם. ניתן לומר שהירשל הניח בצד את רגשותיו, ופועל מתוך מחשבה קרה. כשהוא רואה מפגש מקרי את בלומה הוא אדיש. בסוף הרומאן הוא מגיע למסקנה שהיא אף פעם לא אהבה אותו, ויותר מזה, מאחר שלא נעתרה לחיזורי הגברים האחרים, הוא בוחר לראות בה אגואיסטית השומרת את אהבתה לעצמה בלבד.

**** תפקידה של בלומה כדמות משנית היא גם לחדד ולהאיר את דמותו הפאסיבית והכנועה של הירשל. היא, המשרתת, בת חורין בדעותיה ומחשבתה, בעוד שהוא, המשכיל, אשר כל מנעמי החיים לפניו, כבול על-ידי אמו, מבלי יכולת להתנתק ו/או לעמוד על דעתו בעניין כה מהותי – אהבה לבת זוג. הירשל, המאמין שבלומה היא נפשו התאומה, אינו נלחם על רצונו להינשא לה.

- מינה, בחורה חיוורת וצנומה, היא בתם היחידה של גדליה צימליך וברטה.
- צירל מטפחת קשרי רעות וחיבה עם מינה והוריה במטרה להשיא את היורשת העשירה לבנה. אין במינה שום יחודיות מלבד יתרון זה.
- כשמציעים למינה את השידוך להירשל היא אינה מגלה סימני התלהבות, אלא חושבת באופן פרקטי: "יודעת היא שאי אפשר לדור כל הימים בפנסיון והיא צריכה להינשא, אם לא היום מחר, ואם לא מחר לאחרי מחר, וכי מה אכפת לה בין היום למחר". היא אדישה להירשל ובאותו אופן היתה מגיבה לו הוצע לה חתן אחר. "הורביץ זה שמבקשים להשיאו לה אין לה כנגדו ולא כלום. אם על פי מלבושיו – אדם מודרני הוא, ואם על פי נימוסיו, בעל נימוסין הוא. אי אפשר לומר שהירשל הורביץ הוא החתן שהייתה מינה מצפה לו בחלומותיה ואי אפשר לומר שלא".
- במסיבת החנוכה בבית סופיה גילדנהורן, נראה שיש קשר טוב בין מינה להירשל. הירשל מדבר אל מינה ושם לב לעגליה. העגילים הם מטונימיים למינה ומייצגים את: א] היותה קשובה. ב] עדינותה. ג] עושרה.
- במסיבת האירוסין "מלווה מלכא" בבית צימליך, הירשל יושב בראש מורכן ואינו אוכל כמעין "מרד" בחברה. בשלב כלשהו הוא מתפתה להסתכל מה נשאר מהאוכל על השולחן. יחסו של הירשל אמביוולנטי כלפי האוכל. מצד אחד הוא מגרה את יצרו, אך מצד שני מתועב בעיניו כי הוא מתקשר לסעודה מייצגת כמוטיב צד חומרי-מעמדי של החברה. תיאורו של המספר יוצר קישור תחבירי בין האוכל לבין מינה ובכך מקביל בין היחס האמביוולנטי של הירשל למינה לבין יחסו כלפי האוכל: "הגביה הירשל ראשו לראות מה נשתייר מאותם מאכלים מתועבים שריחם מגרה את יצרו וראה את מינה". גם מינה מצד אחד "מגרה את יצרו" [כפי שראינו במסיבת חנוכה בה דיבר איתה בביטחון ובאופן רהוט], ובאותו זמן, באופן אמביוולנטי מינה "מתועבת" בעיני הירשל כי היא נכפית עליו על ידי החברה בשל ערכי מעמד ועושר.
- ביום החתונה הירשל חושב על מנהג גירושין של כת הודית כביטוי לכך שהחתונה נכפתה עליו ושאינו מעוניין בקשר עם מינה.
- גם מינה ביום החתונה אינה מגלה שמחה. היא חיוורת ועייפה, ויותר מכל רוצה מנוחה. בכלל, מינה מרבה לישון.
- לאחר הנישואין מינה משתדלת לפתח קשר עם הירשל המתעלם ממנה. היא מספרת לו סודות מחיי חברותיה, דברים שהירשל אינו מוצא בהם עניין. היא נראית להירשל ילדותית.
- כל בוקר כשמינה קמה מהשינה, היא רוצה לספר להירשל את חלומותיה באריכות, והוא אינו להוט לשמוע אותם. מינה משתפת את הירשל בעלה בכמוסים שבסודותיה ובעולמה הפנימי, אך הוא רוצה רק להתחמק ממנה.
- הירשל מפתח שנאה כלפי אשתו. בהשוואה לבלומה היא מעין ניגודה השלילי: לא קוראת ספרים, ישנה, עצלנית, ילדותית, שטחית וחושבת על בגדים, חסרת דעה. הירשל סולד מבשמייה והתרחק ממיטתה בניגוד לתיאורו בעבר נשכב על מיטת בלומה בביקורו השני בחדרה, כשהוא מריח את ריחה בחדרה. הירשל "בורח" מהבית ומשקיע עצמו שעות רבות בעבודה. הוא שמח שסופיה באה לבקר את מינה, כי כך הוא אינו צריך לשהות עם אשתו באינטימיות.
- הירשל הולך לטייל סביב בית עקביא מזל שם בלומה גרה. הוא מתכנן בהזיה לספר למינה שהוא אוהב את בלומה. מעניין שבשיחה הדמיונית שהוא הוזה, מינה מצטיירת כדמות קשובה המכבדת את הירשל. היא אינה מתרעמת על כך שהוא אוהב את בלומה. היא אף מכנה אותו בשמו הלועזי ה"מכובד" – היינריך – בניגוד לשאר המכנים אותו בשם הילדותי המקטין "הירשל" [במקום: הירש].

- מינה מבינה שליבו של בעלה לא נתון לה, והיא מעלה זאת בשיחתם, בזמן שהירשל מתחיל להשתגע. היא מבקשת ממנו לחשוב "כיצד רואה אתה לפניך את חיינו לעתיד. מוכנת אני לכול מה שתאמר, ובלבד שתאמר. שתיקתך ממיתה אותי".
- לאחר שובו של הירשל ממרפאתו של ד"ר לנגזם, כאשר הוא מקבל עליו לנהוג ככל האדם, גם מינה משתנה. היא, שלא היתה בקיאה קודם לכן בענייני הבית, נעשית חרוצה וזריזה. כשהיא מגיעה לכפר, לבית הוריה, שוב אינה ישנה כל שעות היום, אלא מבקשת ללמוד לבשל. היא הופכת להיות אימהית ונשית, עד שלב הירשל נוהה אחריה. סימן לכך הוא שהירשל ראה את "עיניה הטובות" בעוד שבהשוואה אליה הוא חושב על "עיניה החשדניות" של בלומה.

שאלה 30:

בתחילת היצירה קיימת צפייה לאותו "המאורע החשוב והמסעיר ביותר בחיינו כילדים". אירוע זה מדומה להמלכה של מלך ושל מרדכי היהודי. עם זאת, הלכה למעשה בסיום היצירה, מופתע הקורא לגלות, כי למעשה מדובר באירוע פשוט למדי – הנער יכול להראות לסובבים, כי ברשותו שעון יד. הוא אינו יודע לקרוא את מחוגיו, אך הסובבים אותו יודעים שברשותו מצוי חפץ פשוט ושגור זה - שעון. ההפתעה שנוצרת בסיום היצירה, לצד הניגוד בין תיאורי המלכות לבין פשוטות האירוע הלכה למעשה מבליטות את המצב החברתי והכלכלי הנורא בו היה מצוי הדובר באותה התקופה.

האמצעי הרטורי שמבליט את עיצוב החוויה הינו הניגוד בין התיאורים מעולם המלכות לבין תיאורי העוני. כך לדוגמא, הדובר מאפיין **מטאפורית** את מעמד בר-המצווה כי אותם נערים נעשו "מלכים לשעה אחת", ומציין כי יום זה היה "יום ההכתרה הפלאי". בנוסף, הוא מציין כי ביום זה "עטפו אותנו בחליפת מלכות של ממש" **ומדמה** את התמונה של ענידת השעון להולכת מרדכי היהודי **[אלוזה** ל"מגילת אסתר" בה מתואר נס המשווה למעמד המתואר בסיפור אווירה פלאית].

עם זאת, **בניגוד** לתיאורי המלכות עומדים תיאורי העוני. כך לדוגמא, מתוארות "הנעלים המרופטות" ו"ספק הבגדים שלבשנו". הניגוד מדגיש למעשה את המסר של היצירה ואת רצונה להראות את המצב הכלכלי – חברתי של אותה תקופה – בה העובדה שלמישהו יש שעון, גרמה לו להרגיש מלך.

אמצעי רטורי נוסף הינו **המוטיב**. כאמור השורש מ.לך ונושא המלוכה וההכתרה חוזרים לאורך היצירה והופכים למוטיב חשוב, אשר תפקידו להדגיש את ההיפוך המופיע בסיום. תחושת המלוכה נוצרת כתוצאה מדבר כה פשוט, כגון שעון, והדבר חושף את המצב הכלכלי הנורא של אותה התקופה.